

**Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
імені проф. Т.І. Поніманської**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до практичних і лабораторних занять
та виконання завдань для самостійної роботи**

з навчальної дисципліни

**«ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКА
ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

(на базі ОКР «молодший спеціаліст»)

УДК 373.2.016 : 502.2 (072)

М 54

Посібник схвалено та рекомендовано
до друку кафедрою дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
імені проф. Т.І. Поніманської
(протокол № 9 від 11.09.2024 р.)

Друкується за рішенням навчально-методичної комісії
педагогічного факультету РДГУ
(протокол № 6 від 30.10.2024 р.)

**Укладач: доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти імені проф. Т.І Поніманської.
Горопаха Наталія Михайлівна**

Рецензенти:

- **Дичківська Ілона Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І Поніманської;
- **Яциур Любов Антонівна**, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І Поніманської.

М 54 **Методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять та виконання завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою».** Методичний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 «Дошкільна освіта» (на базі ОКР «молодший спеціаліст» / Укл. Н.М.Горопаха. Рівне: РДГУ, 2024. 42 с.

Методичний посібник є частиною методичного забезпечення навчальної дисципліни «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою», що входить до навчального плану підготовки бакалавра за освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта» зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». У цьому збірнику подані плани практичних та лабораторних занять, рекомендована література та завдання для самостійної роботи до кожної теми, що входить до програми навчальної дисципліни. Також вміщено питання до екзамену, критерії оцінки результатів навчання.

© Н.М.Горопаха, 2024 рік

© РДГУ, 2024 рік

ВСТУП

Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою – одна з основних навчальних дисциплін циклу професійної підготовки бакалавра із спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою – це наука про використання природи у вихованні та всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Значення природи як засобу виховного впливу на дитину важко переоцінити. Вона є тим найпершим матеріалом, на основі якого починає формуватися багатогранна особистість. Зачудування перед величчю і таємничістю Природи, її щедрістю, і разом з тим невблаганною силою – це зародок віри у космічні зв'язки і верховенство Всевишнього. Дуже важливо, щоб уже з перших років життя маленька людина відчувала свою єдність з природою, навчилася черпати з цього цілющого джерела для свого здоров'я – фізичного, духовного, психічного. Потреби педагогічної практики в спеціально розробленій теорії та методичному обґрунтуванні найбільш ефективних шляхів використання природи у вихованні дітей призвели до виділення методики ознайомлення з природою у окрему галузь педагогічних знань.

Нині особливої актуальності набуло екологічне виховання підростаючого покоління, що привело до надання екологічного спрямування усій роботі з ознайомлення дошкільників з природним довкіллям. Розв'язання завдань екологічного виховання дошкільнят значною мірою залежить від особистої позиції дорослих, їх екологічного світосприймання та вміння передати малюкам своє ставлення до природи, розуміння власної ролі у її збереженні. Це значно підвищує важливість опанування майбутніми вихователями однієї із основних професійно орієнтованих навчальних дисциплін – «Основ природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою».

Головний принцип побудови навчального матеріалу курсу – екологічний, суть якого у постійному акцентуванні на виявленні взаємозв'язків у природі, встановленні тих залежностей та законів природи, якими має керуватися людина у своїй поведінці.

Опанування знаннями з курсу реалізується за допомогою основних організаційних форм навчання: лекцій, практичних (семінарських) та лабораторних занять, консультацій, самостійної роботи тощо.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Практичні та лабораторні заняття проводяться із визначених у практикумі тем (тип заняття та номер вказані після відповідної теми). Підготовка до практичних, лабораторних занять включає опрацювання визначених у практикумі джерел та виконання завдань для самостійної роботи до теми заняття.

2. З частини тем практичні і лабораторні заняття не передбачені, у цьому випадку після назви теми визначаються основний зміст теми та завдання для самостійної роботи. Виконувати завдання для самостійної роботи до цих тем можна у зручний час, але слід враховувати, що до закінчення аудиторного навчання всі завдання мають бути виконані і здані на перевірку.

3. Розпочинати вивчення теми слід із опрацювання матеріалу лекції, за бажанням можна переглянути відеозапис лекції з відповідної теми. Знайти відеозаписи можна у Classroom або за покликанням https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1ERLEmIISLpAeGSlrVsU_bZxT6-bZebYa

4. Далі опрацювати теоретичний матеріал з інших джерел (методичних посібників, журнальних статей). **Увага: всі вказані у списку літератури джерела повинні бути опрацьовані.** Якщо у завданнях до самостійної роботи вказано, що якісь джерела слід опрацювати письмово, це можна зробити у зошиті від руки або в електронному варіанті. При цьому електронний варіант має бути доступний вам під час заняття (роздруковувати не обов'язково, якщо є доступ до тексту в смартфоні, планшеті тощо). Якщо у плані заняття не передбачене письмове опрацювання джерел, їх слід опрацювати усно і за бажанням виписати основні положення. Матеріали всіх джерел слід використовувати у відповідях на практичному чи лабораторному занятті.

5. Завершити вивчення теми виконанням творчих письмових завдань чи розв'язанням педагогічних задач та ситуацій.

6. Всі завдання є обов'язковими до виконання. Після завершення усіх занять матеріали для самостійної роботи слід буде здати на перевірку в Classroom. При цьому завдання, виконані від руки, слід буде сканувати і додавати у Classroom у файлі формату pdf.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ

Тема. Методика ознайомлення з природою як наука

Основний зміст теми

1. Предмет, завдання та методи методики ознайомлення з природою як наукової дисципліни.
2. Місце методики в системі педагогічних наук, визначення теоретичних джерел методики ознайомлення дітей з природою.
3. Становлення та розвиток методики ознайомлення з природою.

Список джерел

1. Веретенникова С.О. Ознайомлення дошкільників з природою. Київ, 1979.
2. Горопаха Н., Іванова Н. Методологічні засади екологічної освіти дітей дошкільного віку. *Theoretical foundations of pedagogy and education: collective monograph* /Hritchenko T., Loiuk O., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. pp.227-236.
3. Горопаха Н.М. Інтерактивні форми методичного супроводу екологічної освіти дітей дошкільного віку. «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»: 2023. № 5 (11). С. 436-450.
4. Яришева Н.Ф. Ознайомлення дітей з природою. Київ, 1980.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі аналізу матеріалу лекції, рекомендованих джерел та, використовуючи матеріал, поданий у довідках, заповнити таблиці.

Таблиця 1. «Складові частини соціально-екологічного ідеалу»

<i>Складові частини соціально – екологічного ідеалу</i>	<i>Зміст з точки зору біоцентричної парадигми</i>	<i>Віковий період, сензитивний для формування</i>
<i>Естетичний компонент</i>		
<i>Моральний компонент</i>		
<i>Когнітивний компонент</i>		

Дієвий компонент		
-----------------------------	--	--

Довідка до таблиці 1

- Змістом компоненту є знання основ екології – науки про взаємозв’язки у природі.
- Змістом компоненту є емоційно-позитивне ставлення до природи; естетичне сприймання природи.
- Змістом компоненту є спілкування з природою; перетворення природи з врахуванням її законів; охорона природи, як середовища існування людини.
- Змістом компоненту є усвідомлення самоцінності природи; уявлення про моральне ставлення людини до природи.
- Сенситивним є ранній та молодший дошкільний вік.
- Сенситивним є середній та старший дошкільний вік.
- Сенситивним є старший дошкільний та шкільний вік.

Таблиця 2. Філософські основи екологічного виховання

Біоцентрична парадигма	Антропоцентрична парадигма

Довідка до таблиці 2

- Людина – господар, цар природи
- Людина – частина природи.
- Мірило речей – унікальність життя.
- Світ для людини
- Узгодженість потреб з екологічними вимогами.
- Мірило речей – людина.
- Повага до всіх форм життя.
- Технократичний прорахунок користі природи, її утилітарна цінність.

2. Опрацювати статті:

Горопаха Н., Іванова Н. Методологічні засади екологічної освіти дітей дошкільного віку. *Theoretical foundations of pedagogy and education: collective monograph* /Hritchenko T., Loiuk O., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. pp.227-236.

Горопаха Н.М. Інтерактивні форми методичного супроводу екологічної освіти дітей дошкільного віку. «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»: 2023. № 5 (11). С. 436-450.
 Виписати основні положення щодо методологічних засад методики ознайомлення дітей з природою.

3. За підручником Яришевої Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. К., 1993 опрацювати розділ «Становлення і розвиток методики ознайомлення дітей з природою». Скопіювати наведені нижче таблиці та доповнити їх, використовуючи матеріали підручника.

Таблиця 3

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДИ ЯК ЗАСОБУ ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Персоналії	Роки життя	Найвідоміші праці	Головні ідеї щодо виховання і навчання дітей засобами природи
Ян Амос Коменський , чеський педагог			
Жан-Жак Руссо , французький філософ-просвітник			
Йоган Генріх Песталоцці , швейцарський педагог			
Фрідріх Фребель , німецький педагог			
Марія Монтессорі , італійський педагог, лікар			
Софія Федорівна Русова , український педагог			

Наталія Дмитрівна Лубенець, український педагог			
Василь Олександрович Сухомлинський, український педагог			

Тема. Завдання і зміст ознайомлення дошкільників з природою

План практичного заняття № 1

1. Формування природничо-екологічної компетенції як основна мета ознайомлення дітей з природою.
2. Використання природи як джерела всебічного розвитку дошкільнят.
 - а) завдання розумового виховання;
 - б) завдання морального та трудового виховання;
 - в) завдання естетичного та фізичного виховання.
3. Принципи відбору змісту знань дітей дошкільного віку про природу.
4. Зміст освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» у Базовому компоненті дошкільної освіти.
5. Сучасні програми ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Список джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. [online] URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876> (дата звернення 12.11.2021)
2. Горопаха Н. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001.
3. Горопаха Н. Краще пізнати, щоб зберегти. Рівне, 1998.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Науковий редактор О.Л. Кононко. Київ, 2003. 243с.
5. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів, 1994.
6. Лупійко Л. Екологічна культура та народні природознавчі традиції: орієнтовний зміст програми «Екологічна скринька». *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. Ч.1. Рівне, 2007. С. 101-109.
7. Плохій З. Вітальна цінність природи: складові екологічної культури дошкільників. *Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. Київ, 2012. С. 58-63.
8. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників. Київ, 2002.

9. Програми розвитку дітей. [online] URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/programi-rozvitku-ditey> (дата звернення 12.08.2024)

Завдання для самостійної роботи

1. Написати анотацію на перераховані нижче книги:
 - Горопаха Н. Краще пізнати, щоб зберегти. Рівне, 1998;
 - Горопаха Н. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001;
 - Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів, 1994;
 - Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників. Київ, 2002.
2. Опрацювати Базовий компонент дошкільної освіти, освітній напрям «Дитина в природному доквіллі». Виписати критерії природного-екологічної компетенції дитини та навичок, орієнтованих на сталий розвиток.
3. Із «Коментаря до Базового компонента дошкільної освіти в Україні» (*див. список літератури*) законспектувати матеріал зі сторінок 126-131.
4. Ознайомитись з рекомендованими МОН програмами розвитку дітей дошкільного віку (*див. список джерел*). Обрати одну із програм і виписати основні напрями змісту ознайомлення дітей з природою, передбачені нею.

СТВОРЕННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УМОВ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ

Тема. Куток природи в закладі дошкільної освіти

Основний зміст теми

1. Екологізація розвивального середовища дитини як умова її ознайомлення з природою.
2. Навчально-виховне значення кутка природи в дитячому садку.
3. Обладнання кутка природи в групі дошкільного закладу та «екологічної кімнати».
4. Вимоги до вибору мешканців кутка природи.
5. Характеристика тварин, що можуть утримуватися в кутку природи.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С. 15-30.
2. Горопаха Н.М. Основи природознавства: тексти лекцій та матеріали для самостійної роботи. Рівне, 2024.
3. Кот Н. Розвивальне екологічне середовище в дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 22-23.

4. Лаврентьєва Г. Розвивальне предметно – ігрове середовище: Європейський довід та новітні підходи. *Палітра педагога*. 2001. №4. С. 11-13.
5. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. К., 1993. С. 90-104.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі рекомендацій Н. Горопахи, поданих у книзі «Виховання екологічної культури дітей». Рівне, 2001. С. 19-23, та Н. Рижової (див. № 2 у списку джерел) скласти приблизний план обладнання в закладі дошкільної освіти «екологічної кімнати».
2. Встановити відповідність між назвами можливих мешканців кутка природи та необхідним для їх утримання житлом, з'єднавши лініями відповідні слова

Папуга
Водяна черепаха
Гуппі
Ящірка прудка
Піщанка
Їжак
Канарка
Степова черепаха
Морська свинка
Мечоносець
Хом'ячок
Кролик
Цвіркун
Жаба деревна
Золота рибка
Жаба квакша
Білка
Метелик павичеве око

Акваріум
Терарій
Інсектарій
Клітка скляна
Клітка дерев'яна або металева
Вольєр на вулиці

3. Встановити послідовність роботи по обладнанню акваріума, вказавши у другій колонці відповідні номери.

Етапи обладнання акваріума	№ п/п
Підібрати акваріум відповідного розміру та форми	
Заселити акваріум рибами	

Прожарити ґрунт у духовій шафі чи продезинфікувати іншим способом	
Заповнити акваріум водою	
Відстояти воду протягом кількох днів у емальованому посуді	
Посадити водорості	
Населити акваріум моллюсками	
Вимити акваріум	
Налити у акваріум води для перевірки цілісності швів	
Встановити акваріум на обране місце	
Вкласти у акваріум ґрунт	
Відстояти воду в акваріумі протягом 2-3 днів	

4. Визначити, що з перерахованого нижче входить до обладнання житла для зазначених у таблиці тварин (вписати у елементи обладнання у відповідні колонки).

Терарій для ящірки	Клітка для папуги	Вольєр для морської свинки	Терарій для жаби

1. Годівниця з насінням	16. джерело світла (потужна лампа чи рефлектор)
2. солома	17. каміння
3. напувалка	18. мох
4. мисочка з піском	19. мінеральний підкорм
5. пісок	20. дерн
6. шматочки кори	21. гірки каменів
7. торф	22. пеньки та корчі
8. драбинки	23. водойма (ємність з водою)
9. дерев'яний будиночок	24. рослини
10. мисочка для корму	25. остов каракатиці
11. пляшечка з водою	26. черепки квіткових горщиків;
12. якийсь твердий предмет, який можна гризти	27. полички і похилі площини
13. тирса	28. гілка плодового дерева
14. іграшки	
15. колесо без спиць для фізичних вправ	

5. Визначити, яких тварин годують перерахованим нижче кормом, і вказати назви кормів у відповідних колонках.

Папуги	Морські свинки	Хом'ячки	Акваріумні рибки	Піщанки	Кролі

1. Мотиль	15. кукурудза
2. ячмінь	16. запарене пшоно
3. кульбаба	17. яблука
4. шпинат	18. канаркове насіння
5. пшениця	19. родзинки
6. овес	20. розмочена у молоці булка
7. конюшина	21. ячна шкаралупа
8. горіхи	22. коретра
9. морква	23. просо
10. соняшникове насіння	24. відварені яйця
11. капуста	25. буряк
12. сухі дафнії	26. салат
13. свіже сіно	27. трубочник
14. крейда	28. подорожник

Тема. Кімнатне квітникарство

План практичного заняття № 2

1. Кімнатне квітникарство, його значення в закладі дошкільної освіти.
2. Різноманітність кімнатних рослин, їх походження та особливості.
3. Умови, необхідні для нормального росту та розвитку кімнатних рослин.
4. Догляд за кімнатними рослинами.

Список джерел

1. Бочелюк О.І., Горопаха Н.М. Кімнатне квітникарство у дошкільному закладі. Рівне, 2006.
2. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2002. С. 15-30.
3. Горопаха Н.М. Основи природознавства: тексти лекцій та матеріали для самостійної роботи. Рівне, 2024.
4. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. К., 1993. С. 50-84.

Завдання для самостійної роботи

1. Скопіювати у зошит та, спираючись на матеріали, подані в книгах О. Бочелюк, Н. Горопахи «Кімнатне квітникарство в дошкільному закладі» або Н. Горопахи «Виховання екологічної культури дітей», заповнити наведені нижче таблиці.

Умови утримання кімнатних рослин

Умови	Місця, що відповідають вказаним умовам	Рослини, що підходять
Тінь		
Напівтінь		
Світло, але без сонячних променів		
Пряме сонце зрідка		
Добре освітлене місце		
Прохолодне місце взимку		
Сухе повітря в кімнаті		

Розташування кімнатних рослин

Встановити відповідність між частинами цієї таблиці, вписавши відповідні букви на пропущені місця у лівій частині таблиці.

<p>1. Підвішування до стелі _____</p>	<p>А. Невисокі куцисті рослини.</p>
<p>2. Розташування на підвіконні _____</p>	<p>Б. Рослини з довгими стеблами, що дугоподібно звисають в усі боки від горщика. В. Рослини, у яких краса листя підкреслюється, якщо крізь нього просвічується сонячне світло. Г. Ліаноподібні рослини.</p>
<p>3. Розташування на підлозі _____</p>	<p>Д. Великі за розміром рослини, схожі на деревце чи куц. Е. Кактуси та інші сукуленти.</p>
<p>4. Розташування на спеціальних підставках _____</p>	<p>Є. Рослини з великим листям (типу монстери , драцени) та пальмоподібні. Ж. Рослини з довгими стеблами, що дугоподібно звисають на один бік. З. Світлолюбні рослини.</p>
<p>5. Підвішування на стіні _____</p>	<p>І. Тіnelюбні рослини.</p>

Дотримання режиму поливання

Потреби рослин	Правило поливання	Рослини, що підходять
Не потребують поливання взимку		
Помірне поливання		
Постійно вологий ґрунт		
Перезволожений ґрунт		

Дотримання температурного режиму

Температура повітря	Рослини, що підходять
28° С	
23° С	
16° С	
13° С – 10° С	
8° С – 5° С	

2. Визначити, до якої з груп належать перераховані рослини та вказати назви у відповідних колонках таблиці.

1. Аспідистра,	12. дифенбахія,	24. кактуси,
2. драцена,	13. зигокактус,	25. колеус,
3. папороть,	14. монстера,	26. пеларгонія,
4. плющ звичайний,	15. фуксія,	27. клівія,
5. сансев'єра,	16. хлорофітум,	28. каменеломка,
6. фікус,	17. цикламен.	29. сеткрезія,
7. азалія,	18. пуансетія,	30. пальми,
8. аспарагус,	19. сенполія,	31. амазонська лілія,
9. королівська бегонія,	20. бегонія завждиквітуча,	32. амариліс,
10. виноград,	21. традесканція,	33. циперус,
11. абутилон,	22. гібіскус,	34. кринум.
	23. гіпеаструм,	

Декоративно-листяні	красивоквітучі	ампельні	цибулинні	сукуленти

Тема. Ділянка дошкільного закладу, її озеленення

План лабораторного заняття № 1

1. Навчально-виховне значення ділянки закладу дошкільної освіти. Вимоги до планування та озеленення ділянки.
2. Квітники та газони на ділянці, їх влаштування.
3. Город на ділянці ЗДО, його планування та використання в освітній роботі з дітьми.
4. Плодовий сад у закладі дошкільної освіти.
5. Тварини та птахи на ділянці ЗДО.
6. Прокладання «Екологічної стежки» на ділянці ЗДО.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Використання ідей Марії Монтесорі в екологізації розвивального середовища інклюзивної групи дошкільного закладу. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наук. праць. Наукові записки РДГУ*. Випуск 13 (56). Частина II. Рівне: РДГУ, 2016. С. 71-75.
2. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне. 2001. С. 15-30.
3. Горопаха Н.М. Екологізація розвивального середовища дошкільного закладу. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск 65. Херсон: ХДУ, 2014. С. 395-401
4. Горопаха Н.М. Основи природознавства: тексти лекцій та матеріали для самостійної роботи. Рівне, 2024.
5. Кот Н. Розвивальне екологічне середовище в дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 22-23.
6. Пантелєєв Г. Ділянка дитячого садка: естетика оформлення. *Дошкільне виховання*. 2003. №№ 3, 10.
7. Черняк В., Бочелюк О. Озеленення ділянки дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2010. – 392 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Розв'язати екологічні задачі:

1.1. У двох районах міста вивчалась захворюваність дітей. Якщо в першому районі дитячі установи знаходяться поблизу промислових підприємств, то у другому вони віддалені від господарських об'єктів, транспортних магістралей. У першому районі загальна захворюваність і захворюваність органів дихання виявилася вищою у 1,5 рази, нервової системи – у 2-2,5 рази, ніж у другому районі.

Поясніть факти та запропонуйте шляхи охорони здоров'я дітей.

1.2. Встановлено, що густі крони липи, в'язу, глоду, ялини поглинають до 25% звукової енергії, а решту (75%) розсіюють. Як свідчать дослідження медиків, підвищення рівню шумів сприяє розвиткові нервово-психічних захворювань та гіпертонії.

Співставте наведені факти і подумайте, який практичний висновок можна зробити.

2. На основі рекомендацій Н. Горопахи, поданих у книзі «Виховання екологічної культури дітей». Рівне, 2001. С. 15-19, та Н. Рижової (див. № 4 у списку джерел) скласти приблизний план влаштування на території дошкільного закладу «Екологічної стежки»:

- коротко описати елементи стежки;
- зобразити «Екологічну стежку» у вигляді схеми.

3. Заповнити таблицю «Город на ділянці дитячого садка»

Вікова група	Розміри грядок	Рослини, які можуть вирощувати діти
Друга молодша група		
Середня група		
Старша група		

НАОЧНІ МЕТОДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ

Тема. Загальна характеристика методів ознайомлення з природою

Основний зміст теми

1. Необхідність використання різноманітних методів ознайомлення з природою. Критерії вибору методів.
2. Класифікація методів.
3. Загальна характеристика наочних методів ознайомлення з природою.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури. Рівне : Волинські обереги, 2001.
2. Лисенко Н.В Практична екологія для дітей. Івано-Франківськ, 1999. С. 5-23.

3. Методи ознайомлення з природою дітей дошкільного віку. *Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. К., 2012. С. 78-95
4. Яришева Н.Ф. Ознайомлення дітей з природою. К., 1980.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати розділ III «І словом, і ділом» з посібника «Виховання екологічної культури» (див. *список літератури*), кожний з пропонованих автором методів віднести до певної класифікаційної групи, використовуючи відомі класифікації методів ознайомлення з природою.
2. З посібника «Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія» (К., 2012) законспектувати матеріал зі сторінок 78-81.

Тема. Спостереження – основний метод ознайомлення з природою

План практичного заняття № 3

1. Навчально-виховне значення спостережень.
2. Спостереження як пізнавальна діяльність.
3. Види і зміст спостережень природи в дитячому садку.
4. Структура спостереження як методу ознайомлення дітей з природою.
5. Керівництво вихователя спостереженнями дітей дошкільного віку.

Список джерел

1. Беленька Г. Спостерігаємо природу. *Дошкільне виховання*. 1998. № 10. С. 10-11.
2. Біла І. Спостережливість – ключ до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2008. № 4. С.9-11.
3. Горопаха Н.М. Розвиток пізнавальної активності дошкільників у процесі спостережень природи. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (присвяченої 30-й річниці Незалежності України), 11 листопада 2021 року / уклад. С. Марчук, І. Ковальчук. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2021. С.169-172.*
4. Горопаха Н. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С. 34-37.
5. Організація спостережень у дитячому садку / Упор. Ю. Харченко. Харків, 2007. 144 с.

Завдання для самостійної роботи до практичного заняття

1. Скласти анотацію на книги:
 - Васильєва Г.І. Вчіть дітей спостерігати природу;
 - Організація спостережень у дитячому садку / Упор. Ю. Харченко;

виписати приклади завдань для дітей.

2. З посібника «Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія» (Київ, 2012) законспектувати матеріал зі сторінок 81-84.

3. З самостійно дібраних або вказаних у списку до теми джерел виписати або скласти самостійно приклад конспекту заняття-спостереження для будь-якої вікової групи.

4. Спираючись на матеріали лекції скласти приклад системи спостережень у куточку природи або на прогулянці.

3. Розв'язати педагогічні задачі.

1. *Організуючи спостереження за канаркою в молодшій групі, вихователька поставила клітку з птахом на столик, навколо якого садить дітей. Знявши з клітки покривало, педагог привертає увагу дітей до тваринки, викликавши в них радісне здивування і вигуки: “Ой, пташечка!”. Дехто з дітей простягає руку до клітки, намагаючись через вічка доторкнутися до пташки. Вихователька втихомирює дітей і починає задавати їм запитання, передбачені планом заняття. Пташка, налякана шумом, сидить, настовбурчившись, на жердині. Провівши бесіду, в ході якої вся увага дітей звернена не на пташку, а на вихователя, педагог пропонує дітям перейти в іншу частину групи і пограти в рухливу гру “Пташечки в гніздечках”. Раптом пташка в клітці починає співати, перепурхуючи з жердини на жердину. Діти припиняють гру і повертаються у бік клітки. Вихователь знову робить дітям зауваження, закликаючи їх до гри.*

- Які методичні та організаційні помилки допустила вихователька?
- Як слід реагувати на поведінку дітей в подібних ситуаціях?
- Опишіть методику проведення спостережень за птахами з дітьми молодшого віку.

2. *У молодшій групі заплановано провести заняття на тему “Рослини восени”, конспект якого передбачає спостереження за деревами, розглядання опалого листя каштана, берези, клена, плодів каштана та горіха, а також розповідь вихователя, гру з листочками та відгадування загадок про осінні явища в рослинному світі. Вихователі паралельних груп по-різному підходять до проведення цього заняття. Одна з виховательок вирішує вийти з дітьми на майданчик і там провести заняття, а інша організовує заняття в груповій кімнаті, включаючи до нього спостереження за деревами через вікно.*

- У кого з вихователів, на вашу думку, заняття вийде цікавішим для дітей?
- Заняття у якій групі відзначатиметься більшою ефективністю? Завдяки чому?

Тема. Використання ілюстративного матеріалу в ознайомленні з природою

План практичного заняття № 4

1. Значення ілюстрацій в процесі ознайомлення дітей з природою. Види ілюстративного матеріалу.
2. Методика використання дидактичних картин у різних вікових групах.
3. Своєрідність використання репродукцій художніх картин та анімалістичної скульптури в роботі щодо ознайомлення з природою.
4. Використання технічних засобів для демонстрації дітям ілюстративного матеріалу.

Список джерел

1. Методика ознайомлення з природою: хрестоматія / Укладач. Н.М. Горопаха. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012.
2. Половіна О. Сприймати природу розумом і серцем. *Дошкільне виховання*. 2006. № 11. С. 10-13.
3. Сухорукова Г. В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
4. Тарасенко Г.С. Дивосвіт: технологія естетико-екологічного виховання. К., 2000. С. 77-80; 90-93; 105-108; 113-116; 123-126; 139-142; 155-160; 169-174.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати анотацію на один з наборів дидактичних картин, що використовуються у ознайомленні з природою дітей дошкільного віку.
2. З самостійно дібраних джерел виписати приклад конспекту заняття по розгляданню з дітьми дидактичної картини.
3. З книги Тарасенко Г.С. Дивосвіт: технологія естетико-екологічного виховання. К., 2000. С. 77-80; 90-93; 105-108; 113-116; 123-126; 139-142; 155-160; 169-174 або з хрестоматії (С. 204-217) – виписати приклад розповіді за художньою картиною.
4. З посібника «Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія» (К., 2012) законспектувати матеріал зі сторінок 85-86.
5. Спираючись на знання, отримані на заняттях з основ образотворчого мистецтва та методики керівництва зображувальною діяльністю дітей, самостійно укласти тематичний перелік художніх картин, які можна

використати у ознайомленні з природою дітей дошкільного віку. При цьому використати наведену нижче таблицю.

Тема	Вікова група	Прізвище художника, назва картини
<i>Весна</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Літо</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Осінь</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Зима</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Дикі тварини</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Свійські тварини</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Рослини саду та городу</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Ліс</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Моря, ріки, озера, ставки</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Природа у містах</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Праця людей у природі</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Ігри та розваги дітей у природі</i>	молодша	
	середня	
	старша	
<i>Природа різних куточків Землі</i>	молодша	
	середня	
	старша	

Природа Космосу	молодша	
	середня	
	старша	

Тема. Моделі та моделювання в ознайомленні з природою

План практичного заняття № 5

1. Значення моделей як особливого виду ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей з природою.
2. Види моделей.
3. Методика використання іконічних моделей у ознайомленні дітей з природою.
4. Ведення календарів спостережень за погодою в різних вікових групах.
5. Використання моделювання з допомогою абстрактних моделей та схем.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне : «Волинські обереги», 2001. 212 с.
2. Локоть Н. Об'ємна модель і використання її при формуванні часових уявлень у дошкільників. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. Ч.1. Рівне, 2007. С. 232-235.
3. Моделювання маленькими чоловічками. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. Ч.1. Рівне, 2007. С. 255-269.
4. Системний оператор. *Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. К., 2012. С. 171-176.
5. Шецкін Г. Дива природи. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. Ч.1. Рівне, 2007. С. 269-270.
6. Шецкін Г. Наша галактика. *Дошкільне виховання*. 1999. № 10. С. 6-7.

Завдання для самостійної роботи

1. З книги Горопахи Н. Виховання екологічної культури дітей. Рівне. 2001. С. 74-131, статей Г. Шецкіна, Н.Локоть (*див. список літератури*) виписати приклади моделей, які можна використовувати у ознайомленні дітей з природою.
2. Відвідати сайти книгарень чи магазинів, що продають навчальні матеріали та посібники, ознайомитися із зразками календарів спостережень за погодою для роботи з дітьми дошкільного віку. Спираючись на ці зразки розробити календар спостережень за птахами або за ростом овочів на городі.

3. Ознайомитися із технологією ТРВЗ «Моделювання маленькими чоловічками». Використовуючи запропонований спосіб, змоделювати перераховані нижче об'єкти та явища природи:

- Листок дерева влітку;
- Листок дерева восени;
- Апельсин;
- Замерзання ставка на початку зими;
- Танення бурульки весною;
- Небо у літній спекотний день;
- Небо перед грозою.

4. Ознайомитися із технологією ТРВЗ «Системний оператор», використовуючи запропонований спосіб, змоделювати:

- Розвиток кімнатної рослини;
- Вирощування овочів на городі;
- Зміну погоди у різні пори року;
- Народження пташенят у мігруючих птахів.

Індивідуальне довготривале завдання

Самостійно придумати модель, з допомогою якої можливо розкрити дітям дошкільного віку ту чи іншу залежність у природі. Коротко описати модель, методику її використання. Виготовити зразок моделі.

ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ

Тема. Ігрові методи ознайомлення з природою

План лабораторного заняття № 2

1. Загальна характеристика практичних методів ознайомлення дітей з природою.
2. Роль різних видів ігор у роботі щодо ознайомлення з природою.
3. Дидактичні ігри як метод ознайомлення дітей з природою.
4. Ігрові прийоми (ігрові навчальні ситуації) у ознайомленні дітей з природою.
5. Екологічний тренінг як нетрадиційний різновид ігрового методу ознайомлення дітей з природою.

Список джерел

1. Беленька Г., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи. К.: «Генеза», 2018.
2. Горопаха Н. Краще пізнати, щоб зберегти. Рівне, 1998.
3. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С. 39-59.

4. Лисенко Н.В. Народні ігри. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія.* Ч.1. Рівне, 2007. С. 329-338.
5. Ніколаєва С. М. Любов до природи виховуємо з дитинства. Харків, 2007. С.71-78.
6. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. / За ред. Г.С. Тарасенко. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. 320 с.
7. Подоляночка. Народні рухливі ігри / Упорядники Н. Маліновська, Т. Романюк. Рівне, 2007.
8. Стеценко Т., Могутнова Н. Розвивальні екологічні ігри для молодших і старших дошкільнят. *Дошкільне виховання.* 2009. № 10. С. 24-25.
9. Тимофеева О.О. Дидактичні ігри та вправи з ознайомлення дітей з природою. *Кришталеві джерела: методичний посібник для педагогів і батьків з питань формування екологічної компетентності дошкільників /* О.О.Тимофеева, І.В.Тимофеев. Тернопіль: Мандрівець, 2016. С.103-120.
10. Янківська О.П. Дидактичні ігри в дитячому садку. К., 1985. – С. 5-24

Завдання для самостійної роботи

1. Із книги Н.В. Лисенко або посібника «Подоляночка» (*див. список літератури*) виписати приклад народної гри з природничим змістом, підготуватись до її проведення з дітьми.
2. Опрацювати матеріал на стор. 96-111 та 230-257 з книги Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. / За ред. Г.С. Тарасенко. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010., виписати основні положення щодо застосування гри у ознайомленні з природою, приклади народних та дидактичних ігор.
3. Із будь-якого збірника рухливих ігор для дітей дошкільного віку виписати рухливу гру з природничим змістом, підготуватись до її проведення з дітьми.
4. З книг Н.Горопахи (*див. список літератури*) та самостійно дібраних джерел виписати приклади вправ екологічного тренінгу (не менше 3-х).
5. Розв'язати педагогічні задачі:
 1. *Вихователька старшої групи починає заняття, тримаючи в руках ляльку Буратіно, і звертає увагу дітей на принесений конверт. Щоб заглянути в нього, дорослий кладе ляльку на стіл і дістає з конверта малюнки із зображенням кролика і зайця. Діти називають тварин, далі протягом 10 хв. порівнюють їх, відмічаючи спільні та відмінні риси їх зовнішнього вигляду. Коли діти починають відволікатися, вихователька бере Буратіно і від його імені пропонує дітям розповісти про умови життя і поведки тварин, користь, яку вони приносять. Наступних 20 хв. діти*

почергово розповідають, а Буратіно знаходиться на полиці позаду вихователя, «слухаючи» дитячі розповіді. Коли заняття закінчилось, педагог запитує: «Хочете, щоб Буратіно ще раз прийшов до вас на заняття?» Діти мляво відповіли: «Та-а-ак...»

- Чи ефективно було використано ігровий прийом? Відповідь обґрунтуйте.
- Запропонуйте свій варіант ігрової ситуації для цього заняття.

2. Спостерігаючи за самостійними іграми дітей старшої групи на прогулянці, завідувачка дитячого садка помітила, що діти часто використовують в якості предметів-замінників природній матеріал: хлопчики ламають гілки дерев і кущів, щоб зробити собі іграшкову «зброю»; дівчатка обривають листя кущів, рвуть траву, щоб «варити» борщ; в грі «Магазин» товари теж замінюються листям, яке зірвали з дерев; люблять плести вінки з кульбаб, ромашок, які часто після прогулянки викидають на смітник.

- Які висновки про стан екологічного виховання в групі могла зробити завідувачка?
- Які правила поведінки в природі порушували діти? Сформулюйте правила так, щоб їх виконання не позначилося негативно на рівні ігрової творчості старших дошкільнят.

3. Вихователь старшої групи проводить на прогулянці гру «Риб, птахи, звірі»: діти стоять у колі, а педагог знаходиться в середині кола. Кидаючи комусь із дітей м'яч, вихователь звертається до дитини із запитанням: «Ось птах. Що за птах?», чи з аналогічним запитанням про риб та звірів. Діти повинні назвати тварину відповідного класу, відбиваючи м'яч. Гра триває 15 хв., вихователь багаторазово звертається до кожної дитини, однак відповіді дітей дуже одноманітні: вони називають одних і тих самих тварин (3-4 назви риб, птахів чи ссавців весь час повторюються, лише іноді хтось згадує тварину, яку ще ніхто не називав). Вихователь слідкує лише за тим, щоб дитина відповідала швидко і не помилялася, обираючи тварину певного класу. В кінці гри вихователь хвалить усіх дітей.

- Яку мету переслідує вихователь, організовуючи цю гру? Чи він її досягає?
- Які правила цієї гри слід обов'язково повідомляти гравцям?
- Як реагувати на одноманітність відповідей у грі? Що слід зробити, щоб наступного разу гра пройшла інакше?

4. Вихователь пропонує дітям середньої групи допомогти Незнайкові, який вирішив впорядкувати майданчик біля свого будинку. Розглянувши макет ділянки і ті рослини, які Незнайко приготував для садіння, діти розділилися на три групи: одна захотіла садити те, що росте на квітнику; інша – на городі; третя – ті рослини, які допомагають влітку захватися від спеки.

Коли завдання було виконане (зображення рослин розміщені на макеті), кожна підгрупи дітей пояснила Незнайкові, за якою ознакою було посаджено рослини.

Діти заперечалися, висловлюючи свою думку з приводу того, чи ростуть мак та соняшник на квітниках. Після обговорення прийшли до вірної думки.

- Які завдання вирішував вихователь, проводячи це заняття? Сформулюйте його програмовий зміст,
- Яке місце на занятті займає створена вихователем ігрова ситуація? Чи ефективними є використані ігрові прийоми?

Тема. Праця в природі

План практичного заняття № 6

1. Своєрідність праці в природі як методу ознайомлення дітей з природою та її навчально-виховне значення.
2. Види та зміст праці дітей у природі.
3. Форми організації праці дітей в природі. Керівництво працею дошкільників з боку дорослих.
4. Метод екологічного проекту в ознайомленні дітей дошкільного віку з природою.

Список джерел

1. Виховання дошкільників в праці / Авт. кол. за ред. З.Н.Борисової. Київ, 1997. С. 16-20; 23-44; 74-90.
2. Маршицька В. Екологічні проекти. *Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. К., 2012. С. 317-321.
3. Методика ознайомлення дітей з природою. *Хрестоматія*. Київ, 2012. С. 86-89.
4. Ознайомлення дітей з природою. *Хрестоматія*. Ч.1. Рівне, 2007. С. 306-312.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати відповідні розділи із книги «Виховання дошкільників в праці» / Авт. кол. за ред. З.Н. Борисової. – К., 1997. – С. 16-20; 23-44; 74-90. та підготувати коротке повідомлення на тему «Взаємозв'язок трудового та екологічного виховання дошкільнят».
2. З посібника «Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія» (К., 2012) законспектувати матеріал зі сторінок 86-89.
3. З посібника «Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.1. Рівне, 2007 законспектувати матеріал зі сторінок 306-312.

4. Розв'язати педагогічні задачі:

1. *Організуючи працю чергових в куточку природи, вихователька в бесіді з дітьми пропонує пригадати обов'язки чергових, перерахувати їх і показати послідовність виконання.*

Разом з вихователькою діти з'ясували, якого догляду потребують рослини. Потім вони розділили між собою обов'язки і взялися до роботи.

Через деякий час педагог організувала екскурсію до шкільного кабінету біології. Діти побачили, як доглядають учні за черепахами, морськими свинками, хом'ячками, як годують рибок в акваріумі, очищають рослини від пилу.

- Які педагогічні прийоми організації праці чергових ви можете використати в своїй роботі?
- Яких правил необхідно дотримувати при організації чергування в куточку природи?

2. *Вихователька старшої групи, ставлячи дітей перед необхідністю чергувати в куточку природи, роз'яснює: «Білочки, птахам, риbam потрібна не тільки їжа, але і чистота – від цього залежить їхнє життя. Вони будуть здоровими і веселими, якщо за ними доглядати і добре годувати». Підкріплюючи сказане, вихователька нагадує дітям випадок із життя групи: «Пам'ятаєте, ми вчасно не полили філокактус, і він почав в'янути? Ось так і тварини: починають хворіти, якщо про них не турбуватися».*

А ось як активізує на чергування інша вихователька цієї ж групи: «Ще раз нагадую, що все слід робити вчасно. Ось на минулому тижні вчасно не полили філокактус, і він зів'яв (вказівний палець доверху!). Так і тварини: хворітимуть (знову палець доверху!), якщо ви про них не потурбуєтесь».

- Як ви гадаєте, у якому випадку діти охочіше і старанніше виконуватимуть обов'язки чергових?
- Порівняйте використані вихователями прийоми. Що їх відрізняє?

3. *На запитання «Навіщо потрібно чергувати в куточку природи?» діти однієї із старших груп відповідають: Тому, що так потрібно; Щоб у групі було чисто, гарно; Щоб було справедливо – всі працюють по-черзі. Деякі діти взагалі відповідали: Тому, що так сказала вихователька.*

- Який висновок можна зробити про рівень екологічного і трудового виховання в цій групі?
- Що слід зробити вихователю, щоб ситуація змінилася? Намітьте план подальшої роботи вихователя.

4. *Проводячи колективне прибирання майданчика, вихователь старшої групи розподіляє дітей на дві ланки та пропонує їм змагатися: ланка, яка швидше виконає роботу (наведе лад на своїй частині майданчика), отримає прапорець. Вихователю здається, що зроблено все необхідне для активного*

включення дітей у працю, і дійсно, діти активні, однак їх головною метою є швидше закінчити роботу. Тому вони не реагують на прохання вихователя щодо якості роботи, сперечаються між собою про те, хто швидше все зробив, відмітаючи всі зауваження дорослого словами: «А ми, зате, перші були».

- Чому використаний прийом виявився невдалим?
- Як можна заохотити дітей до колективної праці?

5. Діти старшої групи прибирають опале листя на майданчику. Двоє хлопчаків носять листя на носилках. На четвертому заході, відносячи порожні носилки до купи листя, вони раптом починають грати «в потяг»: імітують рух коліс та звук гудка паровоза. Вихователька одразу ж робить їм зауваження: «Перестаньте гратися, ви ж працюєте!» Піднесений настрій дітей різко зникає, вони понуро тягнуть носилки далі.

- Чи вдалим було втручання вихователя у діяльність дітей? Чому?
- Як би ви зреагували на місці виховательки на подібну ситуацію?
- У якому випадку доцільно робити дітям зауваження в ході праці?

6. Діти старшої групи працювали на ділянці. Хлопчики лопатами перекопували землю, а дівчатка граблями її волочили. Всі працювали з задоволенням, вибирали палички, камінці, коріння минулорічних рослин. Ніхто не помітив, як підійшла мама Оксани.

- Що ви тут робите? – запитала вона.
- Хіба ти не бачиш, мамочко, - відповіла Оксана, - ми готуємо землю на грядки, а завтра будемо садити квіти.
- Подивись, на кого ти схожа?! Які в тебе руки, а черевики! ...

Розгнівана мама звертається до виховательки:

- Чому ви примушуєте дітей виконувати таку роботу? Хіба у вас немає двірника?
- Чи правильно зробила вихователька, що організувала такий вид праці? У чому його цінність?
- Чи можна було передбачити негативну реакцію деяких батьків? Як запобігти такій ситуації?

7. Заповнити таблицю, вказавши, у якій віковій групі з дітьми може бути організована праця відповідного змісту (зробити відповідні відмітки).

Зміст трудового виховання	Молодша група	Середня група	Старша група
Оббризування кімнатних рослин			
Садіння цибулі у пластмасовій скляночці з ґрунтом.			
Збирання редису на городі.			

Садіння розсади квіткових рослин на квітнику.			
Миття годівничок та поїлок у клітках птахів.			
Поливання кімнатних рослин.			
Чищення кліток морської свинки та хом'ячка.			
Вивішування годівничок та підгодовування птахів взимку.			
Розпушування ґрунту у кімнатних рослин.			
Планування грядок на городі.			
Годування рибок в акваріумі (в присутності дорослого).			
Миття кімнатних рослин.			
Самостійне приготування корму для кролів.			
Виготовлення годівничок з фанери та вивішування їх на майданчику, щоденне насипання корму.			
Прибирання ділянки від сміття, камінців.			
Садіння живців кімнатних рослин.			
Витирання від пилу кімнатних рослин з великим листям.			
Висівання насіння гороху у дерев'яних ящиках.			
Збирання насіння кімнатних рослин на квітнику.			
Поливання городу та квітника.			
Допомога дорослому в митті акваріума.			
Підгрібання снігу під дерева та кущі.			
Збирання на городі врожаю моркви та буряків.			
Розпушування ґрунту на городі перед садінням овочів.			
Чищення клітки канарки.			
Підживлювання кімнатних рослин (разом з вихователем).			
Згрібання опалого листя під дерева та кущі.			
Миття піддонів кімнатних рослин.			
Прополювання городу.			
Підгодовування птахів на майданчику.			
Пересаджування кімнатних рослин (разом з вихователем).			

8. З статті В. Маршицької виписати приклад екологічного проекту для старших дошкільників.

Тема. Нескладні досліди

План практичного заняття № 7

1. Своєрідність дослідів як практичних методів ознайомлення дітей з природою, їх навчально-виховне значення.
2. Види дослідів природничого змісту.
3. Принципи відбору змісту природничого матеріалу для організації нескладних дослідів з дітьми дошкільного віку.
4. Методика проведення дослідів з об'єктами неживої природи, рослинами.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С.37-39.
2. Горопаха Н.М. Краще пізнати, щоб зберегти. Рівне, 1998. С. 21-58.
3. Єлманова С. А. Що буде коли? Організація нескладних дослідів з дітьми старшого дошкільного віку в природі. *Дитячий садок*. 2001. № 32. с 5.
4. Лисенко Н.В. Організація і зміст дослідницької діяльності дітей у природі. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія*. Ч.1. Рівне, 2007. С. 363-377.
5. Олійник Л. Жива та нежива природа: Заняття з елементами пошуково-дослідницької діяльності. *Дитячий садок*. 2004. №46. С.7-8.
6. Петрушевська О. Просто додай води. *Дошкільне виховання*. 2005. 3. С. 22-23.
7. Тимофеева О. Експериментально-дослідна діяльність у дошкільному віці. *Кришталеві джерела: методичний посібник для педагогів і батьків з питань формування екологічної компетентності дошкільників* / О.О.Тимофеева, І.В.Тимофеев. Тернопіль: Мандрівець, 2016. С.125-135.
8. Шумер Т., Сергеева І. Маленькі дослідники: Програма пізнавального розвитку дошкільників у пошуково-дослідницькій діяльності. *Палітра педагога*. 2008. №№ 2-6.

Завдання для самостійної роботи

1. З книг Н.Горопахи виписати фрагмент заняття, на якому діти залучаються до проведення дослідів.
2. На основі рекомендованої літератури (статей Лисенко Н.В., Єлманової С., Шумей Т., Олійник Л., Петрушевської О., Тимофеевої О.) укласти таблицю «Досліди в ознайомленні дітей з природою», виписавши по 2 приклади дослідів різного змісту.

Вікова група	Тема (об'єкти природи, з якими проводяться досліді)	Зміст дослідів
II молодша	Вода	Дослід 1. ...
		Дослід 2. ...
	Сніг	
	Повітря	

	Рослини	
	...	
Середня		
старша		

3. Розв'язати педагогічні задачі:

1. Заняття на тему «Охорона води» у підготовчій групі включає проведення дослідів: діти отримують склянки з водою, яку спочатку забруднюють, використовуючи різні речовини (пісок, ґрунт, олію, пральний порошок, сіль, цукор, фарби), а потім перевіряють, чи можна її очистити, пропустивши через лійку з фільтрувальним папірцем. Спостерігаючи процес фільтрування, діти бачать, що одні речовини (пісок, ґрунт, олія, фарба) добре відфільтровуються, а цукор, сіль, пральний порошок проходять через фільтр. Коли вихователька просить дітей зробити висновок з побаченого, вони говорять: «Одні речовини не шкідливі, вони не залишаються у воді, а інші залишаються, вони шкідливі для води».

- Що могло бути причиною таких висновків дітей?
- Які висновки вони повинні були зробити в ході описаного дослідів?
- Намітьте план бесіди з дітьми, яка допоможе їм зрозуміти суть дослідів і дійти вірних висновків.

2. На педагогічній раді вихователі заперечалися, чи доцільно використовувати ігрову форму при проведенні з дітьми дослідів. Прихильники однієї з точок зору доводили, що ігрова форма відволікає дітей від проблемного завдання, нівелює пізнавальну активність, зводячи її до маніпуляцій з предметами і іграшками. Опоненти наголошували, що ігрова форма заняття забезпечує врахування вікових особливостей дітей, робить дослідів більш емоційною, привабливою для дітей діяльністю, полегшує розуміння сутності природних явищ.

- Яку точку зору підтримали б ви? Наведіть інші докази на її захист.
- Яких умов слід дотримати, щоб дослід був ефективним методом ознайомлення з природою?

3. Вихователь кличе до себе кількох дітей, щоб поговорити з ними:

- Як дізнатися, чи буде сьогодні дощ? – питає педагог.
- Радіо послухати, - пропонує Сергійко.
- А я до вікна підійду і подивлюся, - відповідає Оля.
- Звідкіля капає дощ? – цікавиться дорослий.
- З неба, з хмар ... - чуються голоси дітей.
- А куди поділася вода після дощу? – задає нове запитання вихователь.

Діти не можуть відповісти, і педагог радить їм розглянути картинки із географічного атласу «Світ і людина», на яких зображено кругообіг води в природі.

- *А чи може йти дощ у кімнаті? – запитує педагог і, бачачи, що думки дітей розділилися, обіцяє знайти відповідь наступного разу.*

Наступного дня вихователь на занятті демонструє дослід на утворення пари з води: над каструлею з киплячою водою тримає холодне скло. Пара, що піднімається, осідає на склі і з неї знову утворюється вода. Обговорюючи побачене, діти знову розглядають картинку з атласу і спільно доходять правильного висновку.

- З дітьми якого віку можна провести таке заняття? Поясніть свій вибір вікової групи.
- З якою метою була проведена бесіда напередодні заняття? У чому цінність використаних вихователем методичних прийомів?

4. Розробити конспект заняття на одну із запропонованих нижче тем.

- Досліджуємо кімнатні рослини;
- Пісок і ґрунт.
- Екологічна лабораторія (проведення дослідів на виявлення стану забруднення навколишнього середовища).

СЛОВЕСНІ МЕТОДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ

Тема. Розповіді та бесіди про природу

План практичного заняття № 8

1. Загальна характеристика словесних методів ознайомлення дошкільників з природою.
2. Розповіді вихователя, їх значення у формуванні знань дошкільників про природу. Види розповідей, методика їх проведення.
3. Мовні логічні завдання як метод ознайомлення дітей із екологічними взаємозв'язками та правилами поведінки у природі.
4. Бесіда як метод ознайомлення з природою. Види бесід.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С. 59-69.
2. Лисенко Н.В. Практична екологія для дітей. Ів-Фр., 1999. С. 129-139.
3. Маршицька В. Екологічне виховання: соціально-моральні задачі. *Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія* / Укладач Н.М.Горопаха. К., 2012. С.300-304.
4. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників. К., 2002. С. 129-155.
5. Яришева Н.Ф. Знати, любити і берегти: Використання словесних логічних завдань у екологічному вихованні дошкільників. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2.* Рівне, 2007. С. 59-63.

6. Яришева Н.Ф. Наочність і слово у пізнанні природи. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія.* Ч.2. Рівне, 2007. С. 63-67.

Завдання для самостійної роботи

1. Із книг Н.М. Горопахи, статей Н.Ф. Яришевої та В. Маршицької (*див. список літератури*) або самостійно обраних джерел виписати приклади словесних логічних завдань.
2. Проаналізувати подані у книгах Н.В. Лисенко та З.П. Плохій (*див. список літератури*) матеріали для складання розповідей, бесід з дітьми, написати короткі анотації до цих матеріалів.
3. Скласти приклади розповідей про природу для роботи з дошкільниками:
 - описову розповідь для молодшої групи про одну із рослин чи тварин;
 - сюжетну розповідь для середньої групи про працю дітей у природі;
 - розповідь-пояснення для старшої групи на тему розкриття одного із взаємозв'язків у природі.

Тема. Використання книги в ознайомленні дошкільників з природою

План практичного заняття № 9

1. Дитяча художня література як засіб ознайомлення з природою.
2. Методика використання художніх творів різних жанрів у роботі з дітьми.
3. Використання пізнавальної природничої книги у роботі з старшими дошкільниками.

Список джерел

1. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С. 69-73; 165-206.
2. Конюхова Т. Авторська казка про природу. *Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія* / Укладач Н.М. Горопаха. Київ, 2012. С.310-317.
3. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників. Київ, 1993 С. 53-103.
4. Програми розвитку дітей. [online] URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/programi-rozvitku-ditey> (дата звернення 12.08.2024).

Завдання для самостійної роботи

1. З книг Н.В. Лисенко «Екологічне виховання дошкільників» (Київ, 1993), «Екологічне виховання дітей дошкільного віку» (Львів, 1994) або з самостійно обраних джерел виписати приклади загадок, віршів, закличок,

легенд про природу, які можна використати у роботі з дітьми дошкільного віку.

2. Проаналізувати орієнтовний перелік літературних творів для дітей, рекомендований чинними програмами розвитку дітей дошкільного віку (*див. список літератури*), виписати приклади творів різних жанрів про природу, рекомендованих для дітей різного віку.

3. Використовуючи хрестоматії дитячої літератури, збірки творів для читання в дошкільному закладі, підібрати літературні твори про природу для дошкільників (не менше двох творів різних жанрів), підготуватися до виразного читання їх у аудиторії.

4. Проаналізувати розділ «Маленька екологічна хрестоматія» у книзі Н. Горопахи «Виховання екологічної культури дітей», виписати приклад екологічної казки. Скласти власну екологічну казку.

5. Відвідати книгарню та скласти перелік пізнавальних книг про природу для дітей дошкільного віку (не менше 5 видань), написати анотацію на одну з цих книг.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПО ОЗНАЙОМЛЕННЮ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ

Тема. Заняття як форма організації роботи по ознайомленню дітей з природою

План практичного заняття № 10

1. Необхідність використання різноманітних форм організації роботи щодо ознайомлення дітей з природою.
2. Характеристика заняття як форми навчання дітей дошкільного віку.
3. Екскурсії як форма роботи з ознайомлення дітей з природою.
4. Цільова прогулянка як форма роботи щодо ознайомлення дітей з природою.
5. Організація щоденних прогулянок на ділянці дошкільного закладу.

Список джерел

1. Беленька Г., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи. Київ: «Генеза», 2018. С. 71-79.
2. Горопаха Н. Краще пізнати, щоб зберегти. Рівне, 1998. С. 13-19; 21-58.
3. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне, 2001. С.30-34, 74-130.

4. Горопаха Н.М. Урізноманітнення форм екологічної освіти дошкільнят. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2.* Рівне, 2007. С. 140-150.
5. Костенко Н.В. Ознайомлення з природою. Подорож з Любознайчиком. Харків: Вид-во «Ранок», 2017.
6. Крутій К. Діяльнісна модель заняття. *Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2.* Рівне, 2007. С. 131-139.
7. Розвивальні прогулянки в ДНЗ / Укладач Ю. Черкасова. Харків, 2011.
8. Рунова М., Бутилова А. Ознайомлення з природою через рух. Харків, 2007.
9. Сухар В. Дошкільнята на прогулянці. Харків, 2012.
10. Сухар В.Л. Ознайомлення з природним довкіллям. Середній вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2017.
11. Сухар В.Л. Ознайомлення з природним довкіллям. Старший вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2017.
12. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників. Київ, 2000.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати статтю К. Крутій «Діяльнісна модель заняття», виписати пропоновану автором структуру заняття.
2. Проаналізувати системи занять ознайомлення з природою, пропоновані у посібниках Н.В.Костенко, В.Л. Сухар, Н.Ф.Яришевої (*див. список джерел*), написати коротку рецензію на книгу Н.В.Костенко, анотації на книги В.Л. Сухар.
3. Із книг та статей, вказаних у списку літератури, виписати для прикладу один з конспектів занять та письмово коротко проаналізувати його структуру.
4. Законспектувати матеріал із сторінок 5-13 книги «Розвивальні прогулянки в ДНЗ». Виписати з цієї книги конспект прогулянки.
5. Написати анотацію на книгу В.Сухар, виписати приклад прогулянки.
6. Із самостійно дібраних джерел виписати приклад нетрадиційного (комплексного чи інтегрованого) заняття по ознайомленню дітей з природою (доцільно використати публікації останніх п'яти років).
4. Розв'язати педагогічні задачі.

1. *Розвісивши на підставках картини про весну, педагог пропонує дітям старшої групи уявити, що в дитячому садку відкрилася картинна галерея, а їм доведеться бути екскурсоводами: ввечері прийдуть діти*

середньої групи, яким слід зрозуміло розповісти про те, що зображено на картинах. Майбутні екскурсоводи дружно обговорюють, що, у якій послідовності можна розповісти про ту чи іншу картину. Кілька дітей проводять екскурсію з однолітками, котрі не тільки слухають, але й активно допомагають «екскурсоводам» в складанні розповіді.

Вечері п'ятирічні малюки з задоволенням беруть участь у екскурсії, яку для них проводять діти старшої групи.

- Який тип заняття використано вихователем? В чому цінність такого прийому активізації дітей?
- Які завдання вирішував вихователь, дозволивши дітям проводити екскурсію з дітьми середньої групи?

2. Готуючись до заняття з екології, вихователька підбрала чимало красномовного матеріалу, який свідчить про катастрофічний стан навколишнього середовища. Їй здається, що чим страшніше виглядатиме малюнок, розповідь («отруєне повітря», «не залишилося чистої води», «падають кислотні дощі», «планета помирає» тощо), тим більше діти проймаються ідеями охорони природи. І ось на занятті принишклі дошкільнята слухають трагічну розповідь, яка закінчується пафосними рядками вірша про страшну радіацію, яка знищує все живе, залишаючись невідчутною.

- Висловіть своє ставлення до обраної вихователем позиції у екологічному вихованні дітей.
- Які наслідки може мати описане заняття?
- Намітьте можливу тематику занять з екології для дітей старшої групи.

3. Студентка-практикантка готується до проведення у молодшій групі комплексного заняття на тему «Овочі». На занятті передбачається розглядання з дітьми сирих і варених овочів, їх зображень, дидактичні ігри «Чарівний мішечок» (впізнавання овочів на дотик) та «Впізнай на смак». Досвідчена вихователька радить попередньо у формі індивідуальної роботи провести з дітьми ігрову вправу на обстеження овочів з участю дотику і повторення слів, що називають дотикові відчуття (жорсткий, гладенький, м'який, твердий, теплий, холодний, сухий, вологий тощо).

- Чи слушною є порада виховательки? Які психологічні особливості пізнання врахувала педагог, даючи цю пораду?
- Які негативні ситуації в ході заняття можна попередити, провівши підготовчу вправу? Чи зменшиться від цього цінність відкритого заняття?

4. В старшій групі вихователь проводить заняття на тему «Охорона комах». Використавши багато різноманітного матеріалу, педагог доводить, що комахи приносять багато користі, тому їх слід охороняти, не можна знищувати. Завершує заняття висновком: «Комахи – дуже корисні тварини». Раптом Маринка піднімає руку і каже: «А ми з мамою у суботу знищували на городі жуків, бо вони всю нашу картоплю поїли». «І ми, і ми

теж», – підхопили ще декілька дітей. «А в нас дома таргани були, то бабуся їх отрутою поливала!» – додав Лесик.

- Що б ви зробили на місці вихователя, опинившись у подібній ситуації?
- Чи можна було її передбачити, плануючи заняття? Як слід було побудувати хід заняття, щоб дати дітям правильні уявлення про комах-шкідників, які не вступали б у протиріччя із знаннями про охорону комах?

5. Під час прогулянки вихователь середньої групи спостерігає з дітьми за опаданням листя з дерев. В кінці педагог пропонує назбирати “багато листя”, щоб можна було прикрасити групу. Діти назбирають під деревами оберемки яскравих листочків. Повернувшись з прогулянки, безладно скидають свої “букети” у велику картонну коробку, завбачливо приготовану помічником вихователя. Після обіду, поки діти сплять, вихователь вибирає з коробки ті листочки, які ще не зім’ялись, робить з них невеличкі композиції, які розставляє на столиках у маленьких скляночках. Решту листя помічник вихователя виносить на смітник. Після сну діти готуються до полуденку, і хтось із чергових випадково помічає на столику букетик. “Це наші листочки?” – запитує дитина виховательку, яка працює в другу зміну. “Не знаю, напевне ваші”, - відказує та.

- Оцініть роботу вихователів і помічника вихователя з позицій морального та екологічного виховання.
- Як слід організувати такий вид роботи з дітьми?
- Намітьте можливі варіанти використання зібраного дітьми опалого листя.

6. Плануючи екскурсію до парку, вихователька намітила провести колективне розглядання дерев з метою спостереження за їх цвітінням, пограти в гру “Підбіжи до дерева, яке я назву”. Однак, прийшовши з дітьми в парк, вона з’ясувала, що обрані нею дерева і кущі (каштан, акація, бузок) знаходяться в різних частинах парку, а кущ жасмину – біля дитячого ігрового майданчика, тому діти під час спостереження весь час відволікалися. Багато часу довелося витратити на ходіння парком, а для гри були використані зовсім інші дерева, які ростуть в одному з кутків парку.

- Які помилки допустила вихователька при плануванні екскурсії?
- Як підготувати і провести екскурсію такого змісту, враховуючи описані вище природні умови?

ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

(питання до екзамену)

1. Географічне положення та рельєф України.
2. Клімат, як компонент природи. Прогнозування погоди та використання місцевих ознак погоди у роботі з дошкільниками.
3. Ґрунт, як компонент природних умов, його склад. Характеристика різних типів ґрунтів України.
4. Вода, її особливості та значення у природі. Характеристика водних ресурсів України.
5. Рослинність як компонент природних умов. Закономірності поширення рослин на Землі.
6. Поняття про фітоценози. Природні та штучні фітоценози. Ліс як природний фітоценоз.
7. Луки як природний фітоценоз. Види луків.
8. Фітоценоз водойми. Рослинність водойм.
9. Поняття про культурні та дикорослі рослини, характеристика основних сільськогосподарських культур України.
10. Значення тварин у природі та житті людини. Різноманітність тваринного світу та його систематика.
11. Принципи відбору змісту знань про тварин для дітей дошкільного віку.
12. Характеристика пристосувань комах до умов існування.
13. Характеристика пристосувань риб до умов існування.
14. Характеристика пристосувань земноводних до умов існування.
15. Характеристика пристосувань птахів до умов існування.
16. Характеристика пристосувань ссавців до умов існування.
17. Загальне поняття про фізико-географічне районування території. Поняття про природні зони.
18. Характеристика зони мішаних лісів (Українського Полісся).
19. Характеристика природи лісостепу.
20. Характеристика природи степової зони.
21. Особливості гірських районів України (Українські Карпати).
22. Причини сезонних змін у природі. Астрономічні та фенологічні межі пір року.
23. Сезонні явища в неживій природі.
24. Сезонні зміни в житті тварин.
25. Сезонні зміни в житті рослин.
26. Екологізація розвивального середовища дитини як умова її ознайомлення з природою.
27. Навчально-виховне значення кутка природи в дитячому садку. Вимоги до вибору мешканців кутка природи.
28. Обладнання кутка природи в групі дошкільного закладу. Вимоги до розміщення живих об'єктів.
29. Обладнання акваріума та догляд за ним. Характеристика акваріумних риб, що можуть утримуватися в кутку природи.

30. Обладнання терарію та догляд за ним. Характеристика тварин, що можуть утримуватися в тераріях у дошкільному закладі.
31. Утримання в кутку природи птахів. Характеристика екзотичних птахів, що можуть утримуватися в кутку природи: (папуги, канарки).
32. Утримання в кутку природи ссавців. Характеристика ссавців, що можуть утримуватися в кутку природи: (морські свинки, хом'ячки).
33. Кімнатне квітникарство, його значення в дитячому садку. Умови, необхідні для нормального росту та розвитку кімнатних рослин.
34. Характеристика різних видів кімнатних рослин, їх походження та особливості вирощування у дошкільному закладі.
35. Навчально-виховне значення ділянки дитячого садка. Вимоги до планування та озеленення ділянки.
36. Город на ділянці дитячого садка. Вибір овочів для садіння на городі. Догляд за рослинами городу.
37. Предмет, завдання та методи методики ознайомлення з природою як наукової дисципліни.
38. Становлення та розвиток методики ознайомлення з природою.
39. Методологічні основи методики ознайомлення дітей з природою.
40. Вчення про соціально-екологічний ідеал та його формування в дошкільному віці.
41. Природничо-наукові основи методики ознайомлення дітей з природою.
42. Психолого-педагогічні основи методики ознайомлення дітей з природою.
43. Використання природи як засобу виховання в історії зарубіжної педагогіки.
44. Використання природи як засобу виховання в історії вітчизняної педагогіки.
45. Екологічне виховання як основна мета ознайомлення дітей з природою. Сутність поняття екологічна культура дошкільника.
46. Характеристика сучасних підходів до екологічного виховання дошкільників.
47. Сучасні дослідження проблем екологічної освіти дітей дошкільного віку в Україні та за рубежом.
48. Завдання розумового виховання дошкільнят у ознайомленні з природою, наукові дослідження проблем розумового виховання засобами природи.
49. Завдання морального та трудового виховання дошкільнят у ознайомленні з природою, наукові дослідження проблем морального і трудового виховання засобами природи.
50. Завдання естетичного та фізичного виховання дошкільнят у ознайомленні з природою, наукові дослідження проблеми естетичного та фізичного виховання засобами природи.
51. Принципи відбору змісту знань дітей дошкільного віку про природу.
52. Завдання і зміст ознайомлення дітей з природою у Базовому компоненті дошкільної освіти.
53. Сучасні програми ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

54. Необхідність використання різноманітних методів ознайомлення з природою. Класифікація методів.
55. Навчально-виховне значення спостережень. Види і зміст спостережень природи в дитячому садку.
56. Спостереження як пізнавальна діяльність. Структура спостереження як методу ознайомлення з природою.
57. Керівництво дорослого спостереженнями дітей дошкільного віку.
58. Значення ілюстрацій в процесі ознайомлення дітей з природою. Види ілюстративного матеріалу.
59. Методика використання дидактичних картин у різних вікових групах.
60. Своєрідність використання репродукцій художніх картин та анімалістичної скульптури в роботі щодо ознайомлення з природою.
61. Використання технічних засобів для демонстрації дітям ілюстративного матеріалу.
62. Значення моделей як особливого виду ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей з природою. Види моделей.
63. Методика використання іконічних моделей у ознайомленні з природою дітей дошкільного віку.
64. Ведення календарів спостережень за погодою в різних вікових групах.
65. Використання моделювання з допомогою абстрактних моделей та схем у ознайомленні дошкільників з природою
66. Своєрідність праці в природі як методу ознайомлення дітей з природою. Види та зміст праці дітей у природі.
67. Форми організації праці дітей в природі. Трудові доручення. Керівництво дорученнями з боку дорослих.
68. Чергування в кутку природи як форма організації праці дошкільників. Керівництво вихователя працею чергових.
69. Роль і місце різноманітних видів ігор в ознайомленні дітей з природою.
70. Ігрові прийоми навчання у ознайомленні дітей з природою.
71. Екологічний тренінг як вид ігрового вправління дітей у застосуванні набутих знань.
72. Метод проектів у ознайомленні дітей з природою та екологічному вихованні.
73. Дидактичні ігри природничого змісту, їх значення в ознайомленні з природою. Види дидактичних ігор та методика їх проведення в різних вікових групах.
74. Своєрідність дослідів як практичних методів ознайомлення дітей з природою, їх навчально-виховне значення. Принципи відбору змісту дослідів.
75. Види дослідів природничого змісту. Методика проведення дослідів з об'єктами неживої природи, рослинами.
76. Розповіді вихователя, їх значення у формуванні знань дошкільників про природу. Види розповідей.
77. Описові та сюжетні розповіді, методика їх використання.
78. Мовні логічні завдання, методика їх використання в дитячому садку.

- 79.Бесіда як метод ознайомлення з природою. Види бесід. Методика підготовки і проведення узагальнюючих бесід з дітьми старшого дошкільного віку.
- 80.Дитяча художня література як засіб ознайомлення з природою.
- 81.Методика використання художніх творів різних жанрів у роботі з дітьми.
- 82.Використання пізнавальної природничої книги у роботі з старшими дошкільниками.
- 83.Необхідність використання різноманітних форм організації роботи щодо ознайомлення дітей з природою. Класифікація форм ознайомлення дітей з природою.
- 84.Характеристика заняття як форми навчання дітей дошкільного віку. Структура заняття.
- 85.Види і типи занять по ознайомленню з природою. Своєрідність комплексних та інтегрованих занять, місце природничого матеріалу на цих заняттях.
- 86.Екскурсії як вид занять, їх роль в ознайомленні дітей з природою. Види екскурсій природничого змісту.
- 87.Структура та методика проведення екскурсій в природу з дітьми дошкільного віку.
- 88.Структура та методика проведення екскурсій до сільськогосподарських об'єктів з дітьми дошкільного віку.
- 89.Цільова прогулянка як форма роботи щодо ознайомлення дітей з природою.
- 90.Організація щоденних прогулянок на ділянці дошкільного закладу.

Критерії оцінювання результатів навчання

Вид навчальної роботи	Кількість балів, що нараховується	Форма звітності
Самостійна робота в Classroom	60 балів за кожну тему	Наявність матеріалів самостійної роботи
Підсумкове тестування	60	Проходження тестування на сайті «Всеосвіта»
Індивідуальне довготривале завдання	60	Матеріали виконаного завдання
Коефіцієнт активності	+ 20 балів до отриманого рейтингу в разі присутності здобувача не менш, ніж на 50% практичних та лабораторних занять	Оцінки, отримані у журналі академгрупи
ВСЬОГО	100	-

Примітки:

1. Коефіцієнт активності визначається на основі отриманих здобувачем вищої освіти оцінок за усні відповіді на практичних та лабораторних заняттях за формулою:

$K = X : n \cdot 100$, де K – коефіцієнт активності, X – сума всіх набраних студентом оцінок, n – максимальна сума оцінок, яка може бути набрана.

2. Загальний рейтинг до заліку здобувачів, що навчаються за індивідуальним графіком, визначається як середнє арифметичне отриманих балів за окремі види навчальної роботи. У разі отримання здобувачем коефіцієнту активності він додається до отриманого рейтингу і зараховується як заліковий бал. При вираховуванні рейтингу за 4 семестр (перед екзаменом) до отриманого підсумкового балу застосовується коефіцієнт 0,6.

3. Рейтинг здобувача до екзамену визначається як середнє арифметичне рейтингових балів, набраних студентом за 1 та 2 семестри. Якщо рейтинг становитиме не менше **60 балів**, то він може бути зарахований як підсумкова (екзаменаційна) оцінка. Якщо сума набраних балів менше 60 або здобувач бажає підвищити рейтинг, він складає усний екзамен.

Зміст

Зміст

Вступ	3
Загальні вказівки з підготовки до практичних і лабораторних занять, виконання завдань для самостійної роботи	4
Плани практичних та лабораторних занять, завдання для самостійної роботи	5
Питання гарантованого контролю знань до екзамену	37
Критерії оцінювання результатів навчання	40
Зміст	42

Навчальне видання

Горопаха Наталія Михайлівна – укладач

Методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять та виконання завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою»

Методичний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
(на основі ОКР «молодший спеціаліст»)

Підписано до друку: 10.09.2024
Папір друк. 60x84. Формат 1/16
Умовних друкованих аркушів 3,25.
Наклад 100 примірників.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул.. С.Бандери, 12.

